

**UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RE-
LAȚII INTERNAȚIONALE**

*Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.97(043.2)*

VASILOI Djulieta

**PERICOLUL SOCIAL AL CRIMEI
ȘI CONSECINȚELE CRIMINALITĂȚII**

REZUMAT

554.02 – Criminologie

Autor:	Vasiloj Djulieta
Conducător de doctorat:	Bujor Valeriu, dr., prof. univ.
Comisia de îndrumare:	Bejan Octavian, dr., conf. univ. int. Buga Larisa, dr., conf. univ. int. Zosim Alexandru, dr., conf. univ.

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul
Școlii Doctorale „Științe Juridice și Relații Internaționale”

Autor: Vasiloi Djulieta

Conducător de doctorat: Bujor Valeriu, dr., prof. univ., Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Comisia de doctorat: Sedlețchi Iurie, dr., prof. univ., Universitatea de Studii Europene din Moldova

Rotari Oxana, dr., conf. univ., Universitatetea Liberă Internațională din Moldova;

Bejan Octavian, dr., conf. univ. int., Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată;

Zosim Alexandru, dr., conf. univ., Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”

Bujor Valeriu, dr., prof. univ., Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Susținerea va avea loc la data de 30 iunie 2018, ora 11⁰⁰, în incinta Universității de Studii Europene din Moldova, adresa: str. Iablocikin nr. 2/1, mun. Chișinău, Republica Moldova, sala _____.

Rezumatul și teza de doctorat pot fi consultate pe pagina „Web” a Școlii doctorale „Științe Juridice și Relații Internaționale” <http://www.usem.md/md/p/scoala-doctorala-usem>.

Autor: Vasiloi Djulieta

Secretarul comisiei de doctorat: Rotari Oxana, dr., conf univ.

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Promovarea celor mai importante valori sociale, protecția lor și garantarea unei proceduri efective de înlăturare a consecințelor produse prin atentare constituie sarcini primordiale ale societății contemporane și ale statului de drept.

În funcție de însemnătatea valorilor lezate de fenomenul infracțional, manifestat în diverse forme, legiuitorul instituie un mecanism juridic diferit de apărare socială. Totodată, pentru asigurarea unui climat liniștit, este necesar a elabora o bază științifică complexă, care să ofere soluții și metode de prevenire și combatere a fenomenului criminalității.

Acțiunile de criminalizare nefondate pe o cunoaștere criminologică adecvată a fenomenelor criminale poate provoca însă o reacție inversă: în loc să ordoneze mai bine viața socială, ele amplifică ilegalitățile, ceea ce bulversează societatea, prin faptul că zdruncină încrederea populației în necesitatea, raționalitatea și echitatea normelor sociale, precum și în imperativitatea respectării lor stricte. Pentru evitarea unor astfel de efecte sociale, se cere efectuarea expertizei criminologice a proiectelor de incriminare.

Pericolul social al unei fapte rămâne a fi acel indice de care se ține seama la incriminare sau dezincriminarea unei infracțiuni. În susținerea acestei alegații, cel mai convingător argument este lipsa unei concepții legislative coerente și bine gândite privind definirea pericolului social.

Știința criminologiei cunoaște unele răspunsuri la întrebările legate de conceptul de pericol social, elementele din care este constituit acesta, iar știința dreptului penal, așa cum este firesc, are doar mențiuni ale noțiunii de pericol social în raport cu definiția infracțiunii. Această trăsătură a infracțiunii a și provocat contradicții, dar acestea se limitează la înlocuirea termenului de „pericol social” cu cel de „prejudiciabilitate”, întru definirea infracțiunii în Codul penal. Toate acestea și-au găsit nu numai oglindire, ci și soluții concrete în studiul nostru, care, considerăm, vor fi utile subiecților oficiali de aplicare a legii, dar mai cu seamă legiuitorului.

În altă ordine de idei, în literatura de specialitate, lipsesc lucrări științifice despre pericolul social și consecințele criminalității, ba mai mult decât atât, niciunde nu vom sesiza o abordare a pericolului social prin prisma consecințelor crimei (infracțiunii). Opiniile transpuse în manualele de drept penal sau în cursurile universitare sunt limitate la definiția urmărilor infracțiunii, care nici în acest sens nu reflectă poziții concrete în definire, clasificare sau conținut. Plecând de la golurile

care sunt în cunoștințele științifice despre fenomenele în cauză, cercetarea noastră a fost îndreptată spre căpătarea unor cunoștințe despre acestea, atât fundamentale, cât și aplicative.

Actualitatea temei este determinată de schimbarea orânduirii sociale, adoptarea unei noi legi penale și ca urmare, problemele practice și științifice apărute, dintre care menționăm puținele cercetări privitoare la pericolul social și consecințele criminalității, modul de apreciere a pericolului social al crimei și criminalității în practică, care probleme cer noi ipoteze, cunoștințe și soluții practice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare. Cu scopul de a constata și analiza diversele aspecte ale problemei privind determinarea pericolului social al crimei și criminalității, determinarea mecanismului de individualizare a pedepsei, aprecierea sferei consecințelor criminalității și determinarea costului criminalității, autorul a supus unei analize detaliate o gamă largă de articole științifice, rapoarte și studii monografice elaborate de oameni de știință renumiți din țară și din străinătate. Studiul științific este bazat pe ideile și conceptele originale expuse în lucrările notorii care aparțin următorilor autori: V. Bujor, S. Ilie, O. Bejan, I. Ciobanu, A. Borodac, I. Macari, Al. Mariș, S. Botnaru (Republica Moldova); Vintilă Dongoroz, V. Dobrinioiu, I. Tanoviceanu, F. Streteanu, T. Pop (România); M.M. Babaev, N.F. Kuznețova, Durmanov N.D., Antonov A.D., Naumov A.V., Kvașis V.E., Pinaev A.A. (Federația Rusă); Mark Findlay, Katherine S. Williams (Marea Britanie); ș. a. Toate aceste studii constituie baza teoretică a investigației. Nivelul studierii a pericolului social al crimei și a consecințelor criminalității, în criminologie, pentru determinarea unui mecanism de apreciere a pericolului unei fapte și pentru determinarea sferei consecințelor unei infracțiuni și, respectiv, a criminalității în vederea constatării costului criminalității, este unul insuficient și lacunar [12].

Cercetarea noastră vine să întregască cercetările efectuate în domeniu prin închegarea și conturarea conceptelor noi și prin stabilirea elementelor unor mecanisme necesare pentru practica juridică națională. Abordarea problemei pericolului social și a consecințelor crimei și criminalității este axată pe criminologie, evidențind aspectele penale în vederea lămuririi unor polemici expuse în conținutul lucrării. Astfel, autorul vine să suplinească domeniul de studiu privind pericolul social și consecințele crimei și criminalității cu o investigație de proporții, care a contribuit la (1) formularea problemei de cercetare, și anume: s-a constatat lipsa unor cercetări științifice complexe și multilaterale și a elaborărilor teoretice, prezența unor imperfecțiuni în legislație și practica judiciară în domeniul unor atare probleme precum pericolul social al crimei și criminalității, consecințele sociale ale criminalității, consecințele crimei, (2) la studierea însușirilor generale și esențiale ale peri-

colului social și al consecințelor crimei și criminalității, (3) stabilirea criteriilor de apreciere a pericolului social din dreptul penal, (4) cunoașterea elementelor constitutive ale consecințelor criminalității, plecând atât de la însușirile acestora cât și cele ale pericolului social.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul cercetării de doctorat îl reprezintă aprofundarea cunoașterii conceptual-metodologică a pericolului social și a consecințelor crimei și criminalității.

Pentru atingerea scopului propus, au fost puse următoarele obiective:

a) a analiza teoriile oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigării pericolul social și consecințele criminalității;

b) a soluționa problemele privind conceptul pericolului social și corelația dintre noțiunea criminologică a crimei și cea juridico-penală a infracțiunii;

c) a cerceta pericolul social în dreptul penal și în criminologie;

d) a înainta recomandări de îmbunătățire a modului de incriminare a faptelor, de individualizare a pedepsei și de estimare a costului criminalității;

e) a cerceta cât de bine a fost măsurat pericolul social al infracțiunilor prevăzute în codul penal din anul 1961 și cel din anul 2002;

f) a cunoaște modul de apreciere a pericolului social al faptei de către legiuitor;

g) a analiza criteriile de apreciere a pericolului social al faptei, propuse în literatura științifică;

h) a argumenta nevoia încheșării și conturării unui concept al pericolului social și al consecințelor criminalității;

i) a face o clasificare a consecințelor criminalității;

j) a defini, clasifica și a pune fundația unei metodologii de calculare a costului criminalității;

k) a elabora și formula unele propuneri și recomandări teoretice și practice în vederea îmbunătățirii legislației penale.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea a fost înfăptuită, aplicând:

– metoda construcției abstracte (elaborare a unor definiții, clasificări, propuneri și recomandări; interpretare a datelor, inclusiv statistice; elaborare a argumentărilor și a ipotezelor; punere a unor probleme);

– metoda documentării (dosare penale; materialele însoțitoare ale proiectelor de lege; hotărârile plenului CSJ);

– metoda analizei de conținut (Codul penal din anul 1961 și 2002 ale RM; Codul penal în vigoare din România, Germania, Franța, Federația Rusă, legislația penală a SUA, Angliei; Legea bugetului de stat, Legea cu privire la actele normative);

- metoda interviului (oameni de rând, judecători, procurori, avocați, învățători, economiști, medici);
- metoda statistică (datele provin de la BNS, Procuratură, CNA, MAI, Centrul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Centrul Național de Expertize Judiciare, Casa Mărioarei, Secția de Expertize psihiatrico legale).

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în:

- 1) închegarea și conturarea conceptului pericolului social și consecințelor criminalității;
- 2) elaborarea definiției consecințelor sociale ale criminalității, pericolului social al faptei și costului criminalității;
- 3) elaborare a unor argumente care adevăresc unele concepții științifice și a unor argumente care le infirmă pe altele (bunăoară, a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este mai largă decât cea a urmărilor infracțiunii, sau a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este legată de cea a consecințelor criminalității);
- 4) descoperirea unei neasemănări vădite între criteriile de apreciere a pericolului social, folosite de legiuitor și propuse de oamenii de știință;
- 5) descoperirea unor elemente constitutive ale costului criminalității;
- 6) elaborarea primelor criterii de clasificare și primelor clasificări ale elementelor constitutive ale costului criminalității;
- 7) descoperirea unor neajunsuri, inclusiv fundamentale, în prevederile Codului penal al RM, care țin de individualizarea pedepsei penale;
- 8) înaintarea unor propuneri de îmbunătățire a legislației penale în vigoare la compartimentul „Criterii generale de individualizare a pedepsei penale”.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Lucrarea înfățișează rezultatele unei cercetări comparative aprofundate a conceptelor juridico-penal și criminologic ale pericolului-social și consecințelor infracțiunii (asemănări, deosebiri și legături). De asemenea, au fost elaborate clasificări și propuneri metodologice de calculare a costului criminalității. Au fost formulate și unele probleme științifice. Considerând aceste segmente de cercetare de o importanță primordială, problemele care derivă din acestea și-au găsit soluțiile de rigoare în studiul nostru științific, care, considerăm, de referință pentru literatura de specialitate națională.

Valoarea aplicativă a tezei își găsește oglindire în:

a. *Activitatea științifică* – analiza adâncită a concepțiilor oamenilor de știință din țară și din străinătate, ipotezele și problematizările făcute, ca și cunoștințele pe care le-am căpătat prin cercetarea noastră de doctorat vor lărgi orizontul de cercetare a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității.

b. *Activitatea didactică* – introducerea în pregătirea judecătorilor a unei componente criminologice, reieșind din faptul că individualizarea răspunderii și

pedepsei penale este formată din 2 componente, cea juridico-penală și cea criminologică. Componenta criminologică este partea cea mai mare. Aceasta cu atât mai mult este necesar, cu cât, în Republica Moldova, un judecător nu este asistat de un criminolog (precum este în Canada), care îi pune la dispoziție analize criminologice aprofundate și prognoze privind probabilitatea de recidivă, ceea ce contribuie la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

De asemenea, concluziile și recomandările expuse în lucrare pot fi utilizate în procesul de instruire a tineretului studios din cadrul instituțiilor de învățământ superior.

c. *Activitatea practică* – cunoștințele pe care le-am căpătat și recomandările pe care le-am făcut vor îmbunătăți codul penal și practica judiciară sub latura individualizării pedepsei penale, mecanismul de incriminare, va ușura analiza criminologică a criminalității și a activității organelor de drept și de a călăuzi activitatea criminologică de prevenire a criminalității.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește oglindire în procesul de instruire a studenților din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic din Republica Moldova, precum și în activitatea științifică a cadrelor didactice.

Aprobarea lucrării. Lucrarea a fost elaborată pe parcursul mai multor ani, fiind finalizată în cadrul Școlii doctorale a USEM „Științe Juridice și Relații Internaționale”. Principalele teze, sinteze și concluzii științifice ale cercetării, precum și cele care se referă la perfecționarea legislației penale în vigoare, și-au găsit reflecție în publicațiile autorului. La tema tezei, au fost publicate 36 lucrări cu caracter științific.

Rezultatele investigațiilor au fost prezentate și dezbătute la conferințe științifice naționale și internaționale, în reviste științifice de specialitate, inclusiv internaționale, precum și au fost citate pozitiv în 5 lucrări științifice (din cele căzute sub mână noastră). Ultimele comunicări au fost împărtășite lumii științifice la Conferința științifico-practică internațională „Particularitățile adaptării legislației Moldovei și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”, organizată de Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova, Universitatea Slavonă, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Universitatea Agrară de Stat din Moldova, la 27-28 martie 2015, Conferința științifică internațională „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”, ASEM, 27-28 septembrie, 2016, Conferința științifico-practică internațională „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”, organizată de Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Universitatea Slavonă la 4-5 noiembrie 2016 la Chișinău, precum și la Conferința științifico-practică internațio-

nală „Problemele și posibilitățile activității criminologice”, organizată de Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată și Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei la 24 martie 2017 la Chișinău.

Cuvinte-cheie: pericol-social al infracțiunii, prejudiciabilitate, pericol social al crimei, criminalitate, consecințele criminalității, individualizarea pedepsei penale, gradul pericolului social, elementele componenței de infracțiune, tipuri de criminalitate, urmările imediate ale infracțiunii, daune materiale, consecințele sociale ale criminalității, sfera consecințelor criminalității, costul criminalității, elementele costului, indicele pericolului social al infracțiunii, incriminare, dezincriminare, penalizare, depenalizare, politica penală și criminologică, fenomenul infracțional.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza de doctor elaborată cuprinde: o introducere și 3 capitole, care conțin 11 subcapitole.

În **Introducere**, este argumentată însemnătatea problemei științifice și oportunitatea cercetării ei; sunt specificate scopul și obiectivele tezei de doctorat. În același perimetru, sunt specificate: noutatea științifică a rezultatelor obținute; problema științifică de importanță majoră soluționată de către autor; importanța fundamentală și aplicativă a studiului, precum și sumarul tezei.

Capitolul 1 „Analiza situației în domeniul pericolului social al crimei și consecințelor criminalității în știința dreptului penal și criminologie”, conține 4 paragrafe: 1.1. „Analiza materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova”, 1.2. „Analiza generală a materialelor științifice publicate peste hotare care țin de problematica pericolului social și consecințele crimei și criminalității”, 1.3. „Problema de cercetare și evaluarea principalelor obiective ale tezei de doctorat”, 1.4. „Concluzii la capitolul 1”.

În acest capitol au fost supuse analizei lucrările științifice în domeniul pericolului social al infracțiunii, pericolului social al criminalității, consecințele infracțiunii și consecințele criminalității, elaborate de oamenii de știință din Republica Moldova, România, Federația Rusă ș. a. Dat fiind faptul că o cercetare temeinică a oricărui subiect, mai cu seamă în domeniul nostru, este de neconceput fără a se lua în calcul opiniile, alegațiile, concepțiile abordate de către oamenii de știință, autorul a selectat, pe parcursul mai multor ani de cercetare, lucrările științifice care tratează subiectul supus cercetării. Chiar dacă doctrina nu constituie izvor de drept, rolul acesteia este unul inestimabil în planul cunoașterii fenomenelor juridice, relațiilor sociale supuse reglementării, interpretării și aplicării corecte a legii, for-

mularea noțiunilor utilizate, elaborarea unor concepte necesare domeniului în cauză.

În literatura de specialitate autohtonă, în lipsa unor studii monografice, dar și a unor teze de doctorat, investigarea nemijlocită a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității își găsește reflectare în articole științifice, manuale și comentarii științifico-practice. Pentru a constata că în doctrina penală lipsesc studii privitoare la conceptul pericolului social, criteriile de apreciere a pericolului social, autorul a decis să studieze puținele manuale, precum manualul lui A. Borodac „Drept penal. Partea generală” din anul 1994, în care este definită infracțiunea ca fiind o faptă social periculoasă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu inovăție și pasibilă de pedeapsă penală [3, p. 121], la fel cum ea se regăsește și în Codul penal al Republicii Moldova din anul 1961. Bineînțeles că atenția autorului a fost atrasă de noțiunea „pericolului social al infracțiunii”, care însă nu se explică, decât prin mențiunea că acesta reprezintă acea vătămare adusă valorii sociale ocrotite de legea penală.

S-a remarcat că aceeași definiție a sintagmei „pericolului social” al infracțiunii se regăsește și la Ivan Macari în manualul său de „Drept penal. Partea generală” din anul 1990 [7, p. 25].

Începând cu anii 2002, au apărut mai multe studii științifice, aceasta deoarece intrase în vigoare noul cod penal care se deosebea radical de precedentul. Astfel, A. Borodac, în manualul său din anul 2005, vine cu o definiție a infracțiunii modificată, în sensul înlocuirii termenului „pericol social” cu termenul „prejudiciabil”, la fel cum e prevăzută și în Codul penal [3, p.121]. S-a constatat că argumentul autorului este insuficient, deoarece face referire la substratul politic, socialist, și nu mai satisface ideologia actuală. Acest argument nu a satisfăcut, deși poziția autorului în acea perioadă poate fi înțeleasă.

În anul 2005, autorii S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu și M. Grama formulează în manualul „Drept penal. Partea generală”, aceeași explicație a termenului „pericolul social al infracțiunii”, străduindu-se totodată să precizeze că, de fapt, termenul „prejudiciabil” este sinonim cu „pericol social” [4, p.106]. Așadar, explicațiile oferite în literatura de specialitate nu au fost satisfăcătoare, dar au subliniat lipsa de cunoștințe științifice, întemeiate la subiectul cercetat. Astfel, au fost formulate două probleme: în primul rând, termenii „pericolului social” și „prejudiciabilitate” nu au același sens în materia penală; în al doilea rând, preocupări pentru a desluși conceptual pericolul social nu au fost relevate.

În cadrul acestui capitol, sunt înfățișate rezultatele unei analize a concepțiilor științifice publicate în țară și peste hotare, dedicate problemelor care țin de noțiunea și conținutul consecințelor crimei și criminalității ca obiect de cercetare. Acest

aspect al cercetării efectuate nu are în vizor exclusiv noțiunea infracțiunii, deși rolul acesteia este foarte important, deoarece reprezintă un început în formularea întrebărilor care au trezit interes și au ajutat la formularea problemei științifice. Așadar, pentru a crea o legătură logică în evoluția gândirii științifice autohtone, autorul și-a îndreptat atenția spre acele lucrări care pun în discuție noțiunea „crimei”. Preocupările de a explica legătura dintre aceste două noțiuni au generat formularea unor ipoteze, apelând la cercetările în domeniul dreptului penal și criminologiei. Astfel, analizei au fost supuse rezultatele puținelor studii efectuate în Republica Moldova. Bunăoară, primul studiu de acest fel este „Esența fenomenului crimă (criminalitate)” a profesorului V. Bujor, publicat în *Legea și viața*, nr. 10 din anul 1994, în care cercetătorul arată esența fenomenului social – criminalitate. Argumentele expuse satisfac pe deplin interesul autorului și se atrage atenția că cercetătorul s-a referit la: „Criminalitatea (și crima ca manifestare empirică a fenomenului) ca la un fenomen social”, explicând că categoria socialului reflectă asemenea însușiri ale obiectelor, lucrurilor, fenomenelor, – care caracterizează utilitatea sau dauna lor din punctul de vedere al subiecților relațiilor sociale: individului izolat, grupurilor sociale, claselor etc.

O altă lucrare cuprinsă de studiu este monografia „Interes și crimă”, din anul 2004, a lui O. Bejan și V. Bujor, în care se vorbește despre înțelesul infracțiunii pe care ei o numesc crimă, și anume că, „asertiunea precum că crima constituie o faptă interzisă de lege este tautologică, formală, deși comodă din punct de vedere practic, deoarece ea se referă la acțiuni săvârșite după emiterea unei norme prohibitive”, spun aceștia [1, p. 101]. Prin urmare, se constată că o faptă nu constituie crimă pentru că este interzisă de lege, ci este interzisă de lege tocmai pentru că este o crimă, adică vatămă interesul general. Această afirmație a trezit interes pentru a analiza esența, locul, și importanța noțiunii „pericolului social” atât în dreptul penal, cât și în criminologie. Astfel, rezultatele studiului efectuat de cercetători a ajutat la formularea unor ipoteze: o faptă este interzisă de lege pentru că este o crimă, respectiv, pentru a fi o crimă o faptă trebuie să fie periculoasă, iar periculoasă este o faptă care aduce atingere unor valori sociale importante în societate (atingerea poate să constea fie în starea de incertitudine cu privire la siguranță sau într-o daună).

După ce s-a stabilit în ce constă pericolul crimei, autorul a căutat explicații ale conținutului pericolului social al criminalității. Dacă s-ar părea că acesta poate fi constatat printr-o adunare matematică a pericolului social al tuturor infracțiunilor, atunci am observa că această problemă este tratată altfel. Într-un studiu efectuat de V. Bujor și O. Bejan în anul 2004, „Cu privire la esența și pericolul social al

criminalității”, se explică următoarele aspecte care vizează direct structurarea logicii a subiectului supus cercetării.

Așa dar, cercetătorii explică esența fenomenului social criminalitatea, menționând că esența acestui fenomen ține de latura calitativă a fenomenului (V. Bujor spune că „pericolul social reprezintă o caracteristică calitativă a crimei, care reflectă pericolul (dauna) faptei pentru sistemul relațiilor dominante” [5]. De exemplu, omorul premeditat este periculos pentru cel mort, și pentru apropiații săi, indiferent de împrejurările în care el a avut loc. Însă, din punctul de vedere al intereselor societății, o așa faptă poate fi atât social periculoasă, cât și social utilă. Astfel, spune el, „pericolul social nu este în legătură cauzală cu pericolozitatea faptei, căci dacă ar fi astfel, atunci crima ar fi o categorie natural-empirică veșnică, „crimă în sine”, și nu ar depinde de sistemul relațiilor sociale”). Argumentele oferite sunt suficient de convingătoare în ceea ce privește aprecierea conținutului pericolului social al crimei și criminalității, precum și în determinarea conținutului consecințelor crimei și criminalității. Prin demersul întreprins, au fost scoase în evidență gradul de investigare și importanța științifică pe care o dau studiile în această materie, determinând aspectele care trebuie să fie explicate, formulând noi ipoteze etc.

Într-un alt paragraf din acest capitol, a fost efectuată o analiză amănunțită a lucrărilor științifice din România, sub aspectul pericolului social al infracțiunii și consecințelor infracțiunii. Penalistul român Tanoviceanu în cartea „Tratat de drept și procedură penală”, revizuită și completată de Vintilă Dongoroz, vol. I, Ed. „Curierul juridic”, București, 1934, definește printre primii infracțiunea, ca fiind „acțiunea, inacțiunea care fiind socotită doloasă sau culpoasă legiuitorul a sancționat-o penalicește” [11, p. 228-229].

Aceste definiții au stat la baza analizei noțiunii pericolului social al infracțiunii în literatura de specialitate românească. În primul manual românesc de drept penal, I. Oancea scrie că „trăsătura infracțiunii, „pericolul social”, este cea mai importantă, iar aceasta reiese din faptul că ea dă, în primul rând, caracterul infracțional al unei fapte”. Iar cu decenii mai târziu, mulți autori, printre care Dobrinou V., Basarab M., Giurgiu N., Bulai C., au menționat același aspect în definiția infracțiunii dată în lucrările lor.

Aceste studii au ajutat la descoperirea problemelor de care se lovesc oamenii de știință în tratarea înțelesului termenului „pericol social”.

Soluțiile oferite de doctrina română pot fi acceptate în aserțiunea că infracțiunea nu necesită o definiție prin prisma pericolului social, în legea penală.

O altă latură a studiilor noastre s-a referit la consecințele infracțiunii. În acest caz, cercetările au vizat noțiunea consecințelor, urmări ale infracțiunii, clasificarea și conținutul lor.

O parte dintre cercetătorii din România îmbrățișează ipoteza utilizării a doi termeni diferiți, fie două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea de urmare [7, p. 89].

Analiza acelorasi subiecte în literatura rusă a ajutat la formularea noțiunii consecințelor criminalității prin prisma analizei noțiunii consecințelor crimei și stabilirea nelămuririlor privind conținutul acestor consecințe. Subiectul studiat este reflectat în lucrarea autoarei N.F. Kuznețova „Infrațiunea și criminalitatea” (Преступление и преступность, trad. autorului), în care se menționează că: „Conținutul social al infrațiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [15, p. 139]. Un alt cercetător rus este Бабаев М.М., care în lucrarea sa, remarcă, cu referire la noțiunea consecințelor infrațiunii că „consecința reprezintă răul, dauna deteriorarea adusă obiectului ocrotit”. [17, p. 18] Tot el subliniază că noțiunea criminologică a urmărilor periculoase se deosebește de cea penală prin cel puțin două momente. În cercul urmărilor, trebuie să fie incluse și acele care au legătură indirectă, adică care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal. Astfel, în totalitatea urmărilor pedepsite, fără îndoială, nu intră, de exemplu, majoritatea varietății daunelor morale și materiale pe care le suportă rudele victimei (traume psihice și retrairi emoționale, generate de neputința de a munci etc. [10, p.14]). Această și alte momente negative lipsesc din rândul elementelor componente de infrațiune, deoarece ele nu sunt urmări nemijlocite, directe ale acțiunilor făptuitorului.

În același perimetru de cercetare, sunt trecute în revistă unele puncte divergente referitoare la noțiunea și conținutul pericolului social, la noțiunea și conținutul consecințelor crimei și criminalității. Autorii francezi admit, la rândul lor, existența infrațiunilor materiale și formale: primele presupun producerea unui rezultat ca o condiție a consumării infrațiunii (de exemplu, infrațiunea de omor, vătămare corporală gravă etc.), pe când celelalte sunt independente de producerea unui rezultat [22, p. 43].

A se vedea la fel, ca efect al cercetării lucrărilor științifice s-a putut determina problema științifică, fiind formulate și direcțiile de soluționare a acesteia. Astfel, s-a constatat lipsa unor analize și cercetări științifice complexe și multilaterale ale elaborărilor teoretice, legislației, practicii judiciare în domeniul unor atare probleme precum pericolul social al crimei și criminalității, consecințele sociale ale criminalității, consecințele crimei, precum și în studierea esenței și însușirilor pericolului social al crimei și criminalității, evidențierea criteriilor de apreciere a pericolului social în dreptul penal, elementele consecințelor criminalității, prin punerea în

evidență a elementelor care formează conceptul pericolului social, conținutul consecințelor sociale ale criminalității.

Generalizând analiza materialelor științifice consacrate tematicii tezei de doctorat, au fost trase un șir de concluzii.

– Problema pericolului social constituie o preocupare continuă pentru teoreticieni și practicieni în domeniul criminologiei și dreptului penal.

– Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a constituit preocupări ale unor oameni de știință cu renume în dreptul penal al României, Rusiei, dar și Republicii Moldova. Astfel, am putut contura și închea un concept al pericolului social, termen utilizat pe larg în cercetările științifice ale oamenilor de știință români, ruși și mai puțin, în cercetările contemporane ale autorilor autohtoni, care încearcă să se eschiveze de la utilizarea noțiunii „pericol social” în același context cu infracțiunea.

– Pericolul social al faptei stă, negreșit, la baza constituirii politicii penale a statului, iar un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea-decriminalizarea și penalizarea-depenalizarea. Am clarificat care sunt elementele pericolului social, și anume: pericolul social trebuie să fie generat de săvârșirea unei fapte, influențat de urmările survenite și de infractor și pericolul social să fie de o asemenea gravitate încât pentru combaterea faptei care l-a generat, să fie necesară aplicarea unei pedepse.

– Am observat că se creează o confuzie în ceea ce privește definiția infracțiunii, în special utilizarea trăsăturii „faptă prejudiciabilă”/„faptă social-periculoasă”. Fără a crea confuzie în teoria dreptului penal, poate fi exclusă referirea la această trăsătură în definirea infracțiunii, căci o faptă se consideră infracțiune doar dacă reprezintă un pericol pentru societate. Cu atât mai mult, cu cât, în literatura juridică, se vehiculează idea că toate faptele pot fi împărțite în două categorii: fapte obișnuite, cotidiene și fapte periculoase, creatoare de riscuri. Astfel, pentru ca o faptă să fie infracțiune, ea trebuie să fie periculoasă, iar pentru a fi periculoasă, ea trebuie să aducă atingere valorilor sociale ocrotite de lege.

– Am reușit să stabilim corelația noțiunii crimei (criminologică) și infracțiunii (juridico-penală). Printre autorii care au făcut cercetări științifice în acest sens este V. Bujor, care arată în lucrarea sa „О сущности преступности”, Chișinău, 1998 esența crimei și criminalității, O. Bejan, iar printre autorii străini se numără Бабаев М.М., și Н.Ф. Кузнецова.

– Studiarea problematicii pericolului social și consecințelor crimei și criminalității nu abundă cu cercetători, deoarece doar câțiva s-au preocupat direct sau indirect de aceasta, precum V. Dongoroz, V. Dobrinou, M.M. Babaev sau N.F. Kuznețova. Dintre autorii autohtoni, ale căror lucrări au stat la baza elaborării te-

zei, pot fi menționați: A. Borodac, I. Macari, S. Botnaru, V. Bujor, O. Bejan și I. Ciobanu.

– Din studiile efectuate, am reușit să stabilim acele aspecte care ajută la constatarea pericolului criminalității, precum, cel economic, demografic sau socio-cultural. De asemenea, am determinat conținutul pericolului social al criminalității.

– Studiarea noțiunii urmărilor social periculoase ne-a clarificat aspectul deosebirii acestora de consecințele crimei și, respectiv, am reușit să formulăm ansamblul consecințelor criminalității.

Capitolul 2 cu titlu „Pericolul social al crimei și criminalității” este consacrat unei cercetări pluridisciplinare a pericolului social, cercetări care se fundamentează pe supozițiile existente în materie penală, fiind scoase în evidență cele mai sensibile probleme care reprezintă subiect de dispută, cum ar fi utilizarea termenului pericolului social în considerarea unei fapte ca fiind infracțiune; criteriile de apreciere a pericolului social în legislația penală, influența acestuia asupra individualizării răspunderii și pedepsei penale; necesitatea oglindirii esenței fenomenului în noțiunea crimei; corelația dintre noțiunea criminologică a crimei și cea juridico-penală a infracțiunii.

În paragraful 2.1. „Noțiunea pericolului social al crimei și criminalității”, a fost conturat conceptul pericolului social, acesta identificându-se cu noțiunea crimei, prin cunoașterea esenței acesteia. Astfel, au fost abordate la nivel doctrinar criteriile cunoscute prin care se apreciază pericolul social și au fost stabilite acelea, care în viziunea noastră ar satisface din toate punctele de vedere conceptul propus. Oamenii de știință consideră că „individul neagă prin fapta sa obligațiunea de a respecta legile statului, neagă voința acestuia, adică voința proprie (individuală) el o contrapune voinței „generale”, interesul particular îl contrapune interesului „general”, samavolnicia – dreptului..., reieșind că crima nu constituie un simplu act de comportament, ci o faptă socială, ceea ce înseamnă că crima reprezintă un act de conduită umană care denotă o anumită atitudine față de valorile sociale și anume o atitudine de negare vehementă a lor”. [1, p.94]. În acest fel, a fost evidențiată esența fenomenului social – crimă.

Indiferent de aprecierea materială sau formală dată infracțiunii interesul autorului s-a îndreptat spre modul de constatare a pericolului unei fapte umane și modul în care apare el în reglementările legislației penale, iar în această privință se pot formula două întrebări: (sugerate de V. Bujor într-un articol științific) și care își găsesc explicație în lucrare:

- ce a condus la incriminarea faptei, care interese dominante sunt protejate?
- de ce individul, contrar pericolului de a fi pedepsit încalcă legea?

În același traseu de cercetare, au fost supuse analizei cercetările criminologice referitoare la fenomenul criminalității prin prisma caracterului social al pericolului; determinarea aspectelor, prin a căror prismă poate fi constatat pericolul social al criminalității. Astfel, autorul a constatat că **pericolul social al criminalității nu trebuie să fie privit ca sinonim al consecințelor infracționale** și că caracteristica de conținut a ei nu se poate reduce numai la prejudiciul social cauzat societății de către comportamentul criminal [18]. Ea constă din mai multe elemente, și anume: pe de o parte, semnele care caracterizează pericolul social al *acțiunilor ilicite*, iar pe de altă parte, *infractorii care comit asemenea acțiuni* și, desigur, *consecințele acestora din urmă*. Aceasta înseamnă că nu limitele pedepsei prevăzute în lege pentru faptele care aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale fundamentale sunt hotărâtoare pentru caracterul fundamental al acestor valori, ci poziția lor în cadrul relațiilor sociale, importanța lor pentru conviețuirea pașnică a membrilor grupului social. Cercetările efectuate pe acest segment au dus la stabilirea soluțiilor criminologice referitoare la conținutul pericolului social al criminalității, care ar putea include pericolul diferitelor tipuri de criminalitate. În aceeași ordine de idei, au fost enunțate aspectele după care poate fi constatat pericolul social al criminalității.

În paragraful 2.2. „Pericolul social al crimei: criterii de apreciere”, autorul scoate în evidență criteriile de apreciere a pericolului social, subliniind faptul că pericolul social al infracțiunii este dat de valoarea socială în care lovește fapta criminală. Dar chiar valorile sociale fundamentale ocrotite prin mijlocirea constrângerii penale au diferite grade de importanță; în anumite limite de pedeapsă sunt sancționate, de pildă, faptele care aduc atingere statului sau vieții persoanei și în alte limite sunt sancționate faptele de lovire, deși în ambele cazuri este vorba de valori sociale fundamentale. Totodată, autorul a făcut câteva deducții cu privire la studiile despre incriminare, care le-a expus sub formă de întrebare, deoarece în doctrina noastră „izvorul” incriminării nu a fost foarte clar precizat. De unde provine fapta descrisă de legiuitor? Ce l-a determinat pe legiuitor să încrimineze o anumită faptă? S-a purces la efectuarea unui studiu empiric, axat pe analiza temeinică a practicii judiciare, în timpul căruia autorului i-a fost atrasă atenția că gravitatea infracțiunii (criteriu pe care instanța îl pune la baza deciziei sale alături de celelalte criterii generale prevăzute în art. 75 al CP al RM) este, reflectată în, clasificarea data de legiuitor în art. 16 CP al RM: „În funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sunt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave”. La ce folosește atunci acest criteriu, dacă infracțiunea deja are pedeapsa specificată în sancțiune stabilită de legiuitor în procesul de apreciere a pericolului gene-

ral al infracțiunii. Ori, instanța trebuie să determine din cadrul acestor limite speciale ale pedepsei, categoria, termenul și mărimea pedepsei concrete. În cadrul studierii acestui aspect autorul a observat o neconcordanță între formularea tehnico-legis-lativă a textului din art. 75 CP al RM, în special următorul pasaj: „La stabilirea categoriei și termenului pedepsei ...”, unde „categoria” presupune fie amenda, fie munca neremunerată în folosul comunității, fie închisoare”, dar „termenul” explică numai pedeapsa închisorii. Ar reieși că instanța de judecată nu va mai purcede la aprecierea cuantumului celorlalte pedepse, ori acest lucru tocmai este scopul prevederii din art. 75 al CP al RM.

Cercetările întreprinse au continuat cu analiza elementelor specifice ale trăsăturilor de fapt și, în special, obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă a infracțiunii, prin care se determină influența acestora asupra determinării gradului de pericol social.

Paragraful 2.3. „Pericolul social al criminalității ca fenomen social cuprinde” analiza criminologică a pericolul social, și anume: racordarea la totalitatea infracțiunilor. Astfel, N.F. Kuznețova menționează că: „Conținutul social al infracțiunii constă în caracterul și gradul pericolului social, care poate fi evaluat numai prin intermediul unei determinări corecte a caracterului și mărimii prejudiciului cauzat” [15, p.27].

Astfel, pericolul social al criminalității reprezintă calitatea ultimei de a cauza un prejudiciu esențial relațiilor sociale și, concomitent, se bazează pe aprecierea subiectivă dată de către societate a caracterului și mărimii unui asemenea prejudiciu. Totodată, hotărârile legiuitorului ar trebui să fie bazate pe rezultatul cercetărilor științifice, acestea având un caracter obiectiv. Cu toate acestea, din discuțiile cu practicienii și din examinarea avizelor și notelor informative la proiectele de lege care au fost în ultimii 5 ani, nu se ține cont de cercetarea științifică, deși legea prevede acest lucru în art. 7 „Evaluarea preliminară a impactului noilor reglementari” ale Legii privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, 24/2000, republicată în anul 2010, în care se prevede că: „Evaluarea preliminară a impactului este realizată de inițiatorul proiectului de act normativ. În cazul unor proiecte de acte normative complexe, evaluarea impactului poate fi realizată, pe baza unui contract de prestări de servicii, de către **institute de cercetare științifică**, universități, societăți comerciale sau organizații neguvernamentale, în conformitate cu prevederile legale în vigoare referitoare la achizițiile publice”.

Autorul a determinat elementele prin care se explică caracterul social al fenomenului criminalității:

- subiecții infracțiunilor, subiecții care săvârșesc atentatele criminale sunt membrii societății;

- prejudiciul cauzat de criminalitate este antisocial, fiindcă produce deformări în societate, încalcă funcționarea normală a instituțiilor ei și ordinea publică;
- criminalitatea este determinată de factori sociali.

Capitolul 3 „Consecințele crimei și criminalității ca obiect de cercetare” este destinat cercetării noțiunii și conținutului consecințelor crimei și criminalității. În limitele paragrafului 3.1. „Consecințele crimei: aspectul juridico-penal” au fost abordate, la nivel de exegeză doctrinară, noțiunea urmărilor infracțiunii, fiind supuse analizei definițiile din literatura de specialitate autohtonă, s-au făcut referiri, sub aspect comparativ, la soluțiile din doctrina străină, vis-a-vis de termenii utilizați sau de sensurile atribuite urmărilor infracțiunii. De asemenea, în latura demersului științific, a fost examinat raționamentul de a determina termenii sau sensurile noțiunii urmărilor infracțiunii, astfel încât termenul *prejudiciabil* să nu trezească polemici. Au fost expuse ipotezele ambelor soluții, care ar satisface înțelesul noțiunii urmărilor infracțiunii. S-a observat că, în teoria de specialitate a Republicii Moldova, se utilizează termenul „urmare prejudiciabilă”, sau „consecințe ale infracțiunii”, iar în cea a României „urmare social-periculoasă”, sau „urmare imediată”, pe când în literatura de specialitate rusească întâlnim doar noțiunea „consecințe ale infracțiunii”, pentru a defini rezultatul survenit ca urmare a comiterii unei infracțiuni. Tratarea criminologică și cea penală a termenului „consecințe ale infracțiunii (crimei)”, este diferită. Astfel, noțiunea juridico-penală și cea criminologică sunt identice ca și conținut, dar diferite ca volum, deoarece criminologia se interesează de mult mai multe aspecte decât dreptul penal. Această noțiune ar trebui să fie folosită doar în situațiile în care urmărim să evidențiem nu numai daunele directe ale activității infracționale, ci și ale celor care se află după granițele rezultatelor nemijlocite ale comportamentului criminal, iar în acest caz, vorbim despre consecințele crimei.

Paragraful 3.2. „Consecințele criminalității: aspect criminologic” tratează semnificația rezultatului infracțiunii, care poate fi calitativă și cantitativă. În special, în contextul cercetării consecințelor crimei, s-a separat conținutul acestora de conținutul consecințelor criminalității, formulând, totodată și noțiunea consecințelor sociale ale criminalității. Totalitatea (sub toate aspectele) cercetărilor teoretico-științifice și asigurarea metodologică a proceselor sociale de lichidare a criminalității, nu pot fi recunoscute satisfăcătoare, dacă rămân neprelucrate temeierile științifice ale analizei consecințelor sociale ale criminalității în totalitatea lor, principiile și criteriile de prețuire a gravității, răspândirea acestor consecințe, calea și metodele de minimizare a daunei apărută în urma conduitei antisociale. În primul rând trebuie de menționat întrebările cu caracter metodic, care au apărut în urma analizei efectuate. Unele dintre ele, constau în aceea că, trebuie să se descopere esența

consecințelor sociale ale criminalității pe o bază istorică concretă, pe etape de evoluție, abordare dialectică, ce este caracteristic pentru situația materială [9, p. 46].

O altă opinie expune că înțelesul consecințelor sociale ale criminalității derivă din înțelegerea și interpretarea acestor categorii conceptuale, ca infracțiune și criminalitate, pericol social al faptei și personalitatea infractorului, obiectul atentatului criminal etc. [9, p.51].

În urma analizei critice a opiniilor doctrinare în materie de consecințe ale crimei și criminalității, au fost identificate elementele prin care trebuie determinată noțiunea de consecințe ale criminalității, recunoașterea consecințelor infracțiunii ca element de determinare al pericolului social, corelația dintre conținutul urmărilor infracțiunii și consecințe ale criminalității. Exegeza întreprinsă a permis determinarea unui nou concept precum acela de „cost al criminalității”, mai ales că acesta face parte din consecințele criminalității.

Cercetările criminologice atrag atenția asupra unei probleme, și anume, asupra câștigului, folosului pierdut atunci când vorbim de volumul urmărilor infracțiunii. În acest mod, noțiunea consecințelor sociale ale criminalității trebuie să includă în sine alături de dauna directă, nemijlocit legată de acțiunile infracționale, și cea indirectă, care apare sub diverse forme.

Cercetarea efectuată ne-a condus inevitabil la următoarea precizare: nu toate consecințele sociale ale criminalității pot fi determinate după grad suficient de concret și corect, nu orice pagubă își poate găsi reflectare sub formă cantitativă sau o altă formă exactă de măsură. Această precizare poate fi lămurită astfel:

În primul rând lipsește încă metodologia sigură și suficientă ce ar permite o astfel de măsură, nu este elaborat nici complexul de criterii, care ar putea fi puse la temelia analizei volumului concret al pagubei cauzate de criminalitate. Bunăoară, pentru că nu există o astfel de metodologie, autorul a hotărât să pună bazele unei asemenea metodologii de calculare a consecințelor criminalității anume în latura ce ține de costul criminalității.

În al doilea rând, există impediment la elaborarea indicilor unici, (determinați cantitativ), pentru măsurarea a câtorva consecințe negative ale criminalității. De exemplu, este complicat de prezentat echivalentul cantitativ a acestor categorii, cum ar fi tristețea, nerealizarea planurilor de viață, pierderea posibilităților de a primi satisfacție cultural-artistică, etc. Totodată autorul a întreprins pași reali de a determina atât elementele din care este alcătuit costul criminalității cât și încercarea de a afla cifra reală a cheltuielilor.

Toate interdicțiile întâmpinate, cu toată importanța lor reală, nu ne conving a considera că unele daune nu ar trebui să fie luate în calcul în evaluarea caracterului și volumului consecințelor sociale ale criminalității.

Unica condiție aici ar trebui să fie stabilirea exactă a legăturii cauzale între acțiunea criminală și „schimbările” negative cu caracter „material” și „nematerial” ce apar în rezultatul acestor acțiuni.

Subliniem în continuare necesitatea de a reflecta în determinarea consecințelor sociale ale criminalității totalitatea schimbărilor sociale negative menționate, cu atât mai mult cu cât acestea se caracterizează prin elemente individuale raportat la fenomene de masă – stare, particularități de structură, dinamică.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca urmare a cercetării complexe întreprinse pe marginea pericolului social și consecințelor crimei și criminalității, pot fi trasate următoarele concluzii:

– Determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social a constituit preocupări ale unor oameni de știință cu renume în dreptul penal al României, Rusiei, dar și Republicii Moldova. Pericolul social al faptei stă, negreșit, la baza constituirii politicii penale a statului. Iar un element important al acesteia îl reprezintă criminalizarea – decriminalizarea și penalizarea – depenalizarea. Statul reflectă interesul dominant prin interzicerea faptelor sub amenințarea cu măsurile de constrângere. Penalizarea acestor fapte are loc prin stabilirea mărimii de pedeapsă. Dar, logic, mărimea de pedeapsă nu reflectă întotdeauna pericolul faptei pentru societate.

– Sunt puține lucrări științifice privitoare la pericolul social și consecințele criminalității. Găsim abordări restrânse în unele materiale didactice autohtone la subiectul cercetat.

– Există o necorespondență vădită între termenul „pericol social” și utilizarea acestuia ca și sinonim al termenului „prejudiciabil” în definirea infracțiunii. Utilizarea celui din urmă în definiția infracțiunii nu înlocuiește importanța și sensul pericolului social al unei fapte, mai ales că pericolul social este folosit la constatarea faptei ca fiind sau nu infracțiune.

– Pericolul social trebuie să fie apreciat prin următoarele elemente care caracterizează *obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă*.

– Individualizarea judecătorească a răspunderii penale și pedepsei penale este formată din două componente:

a. Componenta criminologică, individualizare criminologică (presupune analiza stării reale prin prisma cunoștințelor criminologice pentru a determina pericolul social și probabilitatea de a recidiva a persoanei).

b. Componenta juridico-penală, presupune aplicarea prevederilor legale la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

– Practicienii nu iau în calcul pericolul criminalității la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

– Un rol important în aprecierea pericolului social îl are politica penală prin intermediul incriminării (dezincriminării) unor fapte sociale. Incriminarea faptei penale are loc după constatarea criminologică a unui pericol social. Totodată, pericolul social este relevat doar prin incriminarea faptei, iar răspunderea penală și aplicarea pedepsei se referă la faptele prevăzute în legea penală, ca infracțiuni. Respectiv, dezincriminarea se realizează, de regulă, prin abrogarea expresă a textului de incriminare, dar nu se poate pune semnul egalității între abrogarea expresă a unei norme de incriminare și dezincriminarea unei fapte. Astfel, nu întotdeauna abrogarea unei norme de incriminare înseamnă dezincriminarea faptei. Pentru a stabili dacă o faptă a fost într-adevăr dezincriminată trebuie constatat că aceasta nu are sub nici-o formă corespondent în legea nouă.

– Evaluarea judecătorească a pericolului social al unei fapte trebuie să se efectuează în baza a mai multor criterii, printre care și elementele componenței de infracțiune, precum de obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă.

– În știința dreptului penal nu există o părere unitară despre urmările infracțiunii.

– Se face deseori confuzie între existența urmării unei infracțiuni concrete și locul urmării ca semn al componenței de infracțiune.

– Pot fi utilizați doi termeni distincți, fie două sensuri – unul larg și altul restrâns – pentru noțiunea de „urmare”. Urmarea ar desemna atingerea adusă valorii sociale ocrotite (urmarea în concepția juridică), în vreme ce rezultatul sau urmarea în sens restrâns ar desemna modificarea produsă în realitatea înconjurătoare (urmarea în sens naturalistic). Pe această bază se poate afirma că urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară.

– Noțiunea „consecințelor infracțiunii (crimei)”, și cea a „urmărilor social-periculoase”, au același conținut dar ca volum diferă deoarece ”consecințele infracțiunii” cuprind și acele daune, pagube etc. care depășesc cu mult conținutul constitutiv (componența) al infracțiunii.

– Noțiunea de consecințe sociale ale criminalității este mai largă decât noțiunea de consecințe (urmări) ale infracțiunii și determinarea acesteia o putem face în funcție de două elemente:

a. Elementul formal – constă în aceea că totalitatea consecințelor criminalității, includ doar acele pagube sociale care apar ca rezultat al acțiunilor vinovate prevăzute de legislația penală.

b. Elementul de conținut al consecințelor sociale ale criminalității, constă în pericolul social al acelei daune, care apare în rezultatul acțiunilor penale. În acest caz avem toate motivele să vorbim nu numai despre pericol social al consecințelor care sunt descrise direct în dispoziția normelor juridico-penale sau sunt cuprinse de ele, ci și a celorlalte daune, legate de acțiunile criminale. Acest pericol, se exprimă în mod real, așa dar, în micșorarea resurselor materiale ale societății, pierderea sănătății sau chiar moartea oamenilor, în încălcarea drepturilor și intereselor cetățenilor, încălcarea funcționării normale a instituțiilor sociale.

– În dreptul penal, atunci când mărimea pagubei depășește granița stabilită de lege, se schimbă calificarea acțiunii, pe când în criminologie, oricât de mici sau de mari ar fi consecințele, cauzate de genul dat de criminalitate, ele întotdeauna rămân consecințele aceluia gen de criminalitate și nu devin consecințele „altei” criminalități.

– Consecințele criminalității cuprind „costul criminalității”, adică totalitatea daunelor, pierderilor, cheltuielilor, suportate de individ, societate și stat atât în legătură cu comiterea infracțiunii cât și cu existența fenomenului criminalității.

– Din cercetările noastre reiese că unii cercetători străini au propus ca elemente ale costului criminalității, următoarele:

1. Cheltuielile suportate de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice privind prevenirea criminalității, adică punerea în aplicare a măsurilor speciale de protecție față de riscurile prognozate.

2. Pierderea suportată de stat, societate, persoanele juridice și persoanele fizice în legătură cu comiterea infracțiunilor.

3. Cheltuielile pentru eliminarea consecințelor săvârșirii infracțiunii sunt legate în mod direct cu restabilirea situației care a existat înainte de comiterea infracțiunii, plata compensației, rambursarea asigurărilor, acordarea îngrijirii medicale și reabilitarea victimelor și a rudelor lor, scăderea gradului de ocupare a forței de muncă, productivitatea muncii, pierderea venitului, suspendarea activităților organizațiilor și așa mai departe.

4. Cheltuielile de întreținere a sistemului organelor de drept și cel judecătoresc, organele de executare a pedepsei, precum și toate infrastructurile necesare, reprezintă o componentă semnificativă a cheltuielilor de stat iar mărimea lor stabilită în termeni absoluți crește anual.

5. Costul procedurii penale, adică a cheltuielilor organelor de stat în urmărirea penală și a instanței de judecată, suportate în legătură cu necesitatea de a descoperi și investiga infracțiunile, procesul de judecată în soluționarea cauzei, soluționarea problemelor de procedură apărute în timpul executării pedepsei penale, precum și supravegherea și reluarea cazurilor în prezența circumstanțelor nou descoperite.

6. Costurile de executare a pedepsei și prevenirea recidivei, cheltuielile organelor de stat și organizațiilor publice suportate în legătură cu executarea pedepsei, în legătură cu resocializarea condamnaților, precum și punerea în aplicare a activităților care vizează prevenirea recidivei (angajarea în câmpul muncii, monitorizarea executării condiționate a pedepsei penale).

– Am propus alte elemente ale costului criminalității, astfel:

1) cheltuieli suportate de instituții ale statului pentru prevenirea criminalității;

2) cheltuieli suportate de societate și instituții ale statului implicate în activitatea anticrimă;

3) cheltuieli de înlăturare a urmărilor criminalității.

– Elementele ce formează costul criminalității pot fi clasificate după câteva criterii:

Primul criteriu – *proveniența sursei*:

– public;

– privat.

Am observat că *sursele publice* pot fi subclasificate după criteriul *tipului de activitate*, în:

– anticrimă;

– înlăturare a consecințelor;

– compensații.

Sursele privind *activitatea anticrimă* pot fi clasificate în:

a. pentru prevenire nerepresivă;

b. pentru prevenire represivă.

În ce privește *sursele private*, aici putem include sursele provenite din proiecte, ajutor umanitar, ONG etc.

– Am încercat elaborarea unei metodologii de calcul al costului criminalității în Republica Moldova.

Ca rezultat al concluziilor expuse putem face unele recomandări, astfel:

1) este necesar a introduce un curs de individualizare a răspunderii și pedepsei penale în pregătire și perfecționarea judecătorilor;

2) analiștii organelor anticrimă să calculeze costul criminalității;

3) Biroul Național de Statistică să introducă un nou indicator „costul criminalității”.

Se impune completarea textului din art. 75 CP al RM cu cuvintele „La stabilirea categoriei și duratei ori cuantumului pedepsei, instanța de judecată ține cont ...”.

Avantajele acestor recomandări se evidențiază în următoarele domenii:

– **Domeniul legislativ:** Prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura: evitarea controverselor privind utilizarea termenilor din norma penală.

– **Domeniul jurisprudenței:** S-ar asigura utilizarea aceluiași mecanism de individualizare a pedepsei penale de către instanțele de judecată.

– **Domeniul științific:** 1) evitarea confuziilor vizând corelația dintre noțiunea de crimă și cea juridico – penală de infracțiune; 2) evitarea controverselor vizând conceptul de pericol social al criminalității și consecințele sociale ale criminalității.

– **Domeniul economic:** Crearea unui buget echilibrat astfel încât sursele financiare dedicate pentru activitatea anticrimă să reflecte pericolul acestui fenomen.

– **Domeniul practic:** 1) A folosi elementele constitutive ale consecințelor criminalității și clasificarea acestora pe care le-am propus, în analiza criminologică a criminalității. 2) a avea în vedere costul criminalității la evaluarea activității anticrimă.

BIBLIOGRAFIA

1. Bejan O., Bujor V. *Interes și crimă*. Chișinău: 2004. -189 p.
2. Bejan Octavian. *Dicționar de criminologie*. Chișinău: 2009. -103 p.
3. Borodac A., Bujor V., Brânză S., Carpov T. ș.a. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994. -368 p.
4. Botnaru S. ș.a. *Drept penal partea generală*. Chișinău: 2005. -628 p.
5. Bujor V. *О сущности преступности*. Chișinău: 1998. 108 p.
6. Casian Sergiu. *Consecințele sociale ale criminalității*. În: Conferința științifică – Criminalitatea organizată și economia tenebră în Republica Moldova, Chișinău: 1999.
7. Dobrinioiu V., Pascu I., Molnar I. s.a. *Drept penal. Partea Generală*. București: Europa Nova. -576 p.
8. Macari I. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: 2004. -398 p.
9. Pop Tr. *Comentariu. Cod penal adnotat*, vol. I, II, III, București: 1937. - 521 p.
10. Streteanu F. *Tratat de drept penal general*, vol. I, 2008. -459 p.
11. Tanoviceanu I. *Tratat de drept și procedură penală, revizuit și completat de Vintilă Dongoroz*, vol. I, București: Editura Curierul juridic, 1934. -364 p.
12. Vasiloii Dj. *Abordarea unor aspecte privind elementele criminalității*. În: Jurnal Juridic Național, ianuarie, 2014.
13. Vasiloii Dj. *Aspecte privind deosebirea consecințelor infracțiunii de consecințele criminalității*. În: Jurnal Juridic Național, martie, 2014.
14. Vasiloii Dj. *Înțelesul noțiunii de pericol social al infracțiunii*. În: Legea și viața. Chișinău: 2009, martie, p. 37-39.
15. Кузнецова А.В. *Уголовное право и личность*. Москва: Юрид. лит., 1979, 312 с.
16. Бейсенова Б., Бабаев, М.М. *Цена преступности: проблемы теории и практики*. М.М. Бабаев, В.Е. Квашис. În: Российский криминологический взгляд. 2009, nr. 2.
17. Бабаев М.М. *Социальные последствия преступности*. Москва: 1982. -83 p.
18. *Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации с постановочными материалами из судебной практики*. Под ред. С.И. Никулина. Москва: Менеджер, 2001. -1181 p.
19. Дурманов Н.Д. *Понятие преступления*. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук, 1948, 315 с. În: Вестник Московского университета. Серия 11, Право, 2000, № 4.

20. Новосёлов Г.П. *Исследования преступности – методологических вопросов*. Москва: Издательство НОРМА, 2001. -208 р.

21. Антонов А.Д. *Принципы криминализации общественно опасных деяний в уголовно-правовой*. 1999. -576 р.

22. G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Droit penal general*. Dalloz, Paris: 1995, (apud. G. Antoniu, op. cit., p. 43).

ADNOTARE

Vasiloi Djuljeta, „Pericolul social al crimei și consecințele criminalității”, teză de doctor în drept,, la specialitatea 554.02 – Criminologie, Universitatea de Studii Europene, Chișinău, 2018

Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 185 titluri, 162 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 36 lucrări științifice.

Cuvintele cheie: Pericolul-social al infracțiunii, prejudiciabilitatea faptei, pericolul social al crimei, criminalitate, consecințele criminalității, individualizarea pedepsei penale, gradul pericolului social, elementele componente de infracțiune, tipuri de criminalitate, urmările imediate ale infracțiunii, daune materiale, consecințele sociale ale criminalității, sfera consecințelor criminalității, costul criminalității, elementele costului, indicii pericolului social al infracțiunii, incriminare, dez-incriminare, penalizare, depenalizare, politica penală și criminologică, fenomenul infracțional.

Domeniul de studiu: Lucrarea face parte din domeniul criminologiei.

Scopul cercetării îl prezintă aprofundarea cunoașterii conceptual-metodologică a pericolului social și consecințelor crimei și criminalității.

Obiectivele lucrării: soluționarea problemelor privind conceptul pericolului social, corelația noțiunii de crimă și cea juridico-penală de infracțiune, aprecierea pericolului social în dreptul penal și în criminologie, formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări în vederea eficientizării modului de incriminare a faptelor, de individualizare a pedepsei și de estimare a costului criminalității, analiza teoriilor oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigării pericolul social și consecințele criminalității, determinarea elementelor de constatare a pericolului social al criminalității; argumentarea necesității de a formula conținutul consecințelor criminalității în raport cu consecințele infracțiunii.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute: conturarea și închegarea conceptului pericolului social și consecințelor criminalității; elaborarea definiției consecințelor sociale ale criminalității, pericolului social al faptei și costului criminalității; elaborare a unor argumente care adeveresc unele concepții științifice și a unor argumente care le infirmă pe altele (bunăoară, a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este mai largă decât cea a urmărilor infracțiunii, sau a teoriei că noțiunea consecințelor infracțiunii este legată de cea a consecințelor criminalității).

Valoarea aplicativă a tezei își găsește oglindire în: 1) activitatea științifică; 2) activitatea didactică 3) activitatea practică.

АННОТАЦИЯ

Василой Джульета «Социальная опасность преступления и последствия преступности» Диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.02 - Криминология, Университет Европейских Знаний, Кишинев, 2018

Диссертация содержит: Введение, три главы, выводы и рекомендации, библиографию 185 титры, 162 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 36 научных статьях.

Ключевые слова: социальная опасность правонарушения, ущербность деяния, социальная опасность преступности, преступность, последствия преступности, индивидуализация уголовного наказания, степень социальной опасности, элементы преступления, виды преступлений, непосредственные последствия преступления, последствия преступления, стоимость преступления, элементы стоимости, показатель социальной опасности правонарушения, криминализация, декриминализация, наказуемость, ненаказуемость, уголовная и криминологическая политика, преступное явление. **Область исследования:** Работа является частью области криминологии.

Цель исследования является углубление концептуально-методологических знаний об общественной опасности и последствиях преступления и преступности.

Задачи исследования: решение проблем, связанных с концепцией социальной опасности, соотношением понятия преступления и уголовного правонарушения, оценкой социальной опасности в уголовном праве и криминологией, формулировкой на уровне доктринальной экзегезы рекомендаций по повышению эффективности способов криминализации деяния, индивидуализация наказания и оценка стоимости преступления, исследование теоретических тезисов ученых из нашей страны и за рубежа, которые подвергли исследованию социальной опасности и последствиям преступности, определяя элементы установления социальной опасности преступности; Обоснование необходимости формулировки содержания последствий преступления в связи с последствиями правонарушения.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов: формирование и укрепление концепции социальной опасности и последствий преступности; разработка определения социальных последствий преступности, социальной опасности преступления и стоимости преступления; выработка аргументов, которые подтверждают некоторые научные концепции и некоторые аргументы, аргументы, которые опровергают других (например, теория, что понятие последствий преступления шире, чем последствия преступления, или теория о том, что понятие последствий преступления связано с понятием последствий преступления).

Значимая научная проблема, решенная в рамках диссертации отражена в: 1) научная деятельность; 2) дидактическая деятельность 3) практическая.

ANNOTATION

Vasiloi Djulieta, „The Social Danger of Crime and the Consequences of Criminality”, PhD thesis in law 554.02 - Criminology, University of European Studies, Chisinau, 2018

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 185 titles, 162 pages of main text. The results obtained are published in 36 scientific papers.

Key words: the social danger of the crime, the prejudice of the crime, the social danger of crime, criminality, the consequences of crime, the individualization of the criminal punishment, the degree of social danger, the elements of the crime, the types of crime, the immediate consequences of the crime, criminality, the consequences of crime, the cost of crime, the elements of the cost, the index of the social danger of the crime, criminalization, decriminalization, penalization, depenalization, criminal and criminological policy, the criminal phenomenon.

The domain of study: The work is part of the field of criminology.

The purpose of Ph.D. is to deepen the conceptual-methodological knowledge of the social danger and the consequences of crime and criminality.

The objectives of the paper: to solve the problems regarding the concept of social danger, the correlation of the notion of crime and the criminal-offense, the appreciation of the social danger in criminal law and criminology, the formulation, at the level of doctrinal exegesis, of recommendations for the efficiency of the criminalization facts, individualization of punishment and estimation of the cost of crime, research of the theoretical theses of the scientists from the country and abroad, who have subjected the investigation to the social danger and the consequences of crime, the determination of the elements of establishing the social danger of criminality; justification of the need to formulate the content of the consequences of crime in relation to the consequences of the offense.

The scientific novelty and the originality of the obtained results: shaping and consolidating the concept of social danger and the consequences of crime; developing the definition of the social consequences of crime, the social danger of the crime and the cost of crime; elaborating arguments that substantiate some scientific concepts and some arguments that invalidate others (for example, theory that the notion of the consequences of the crime is wider than the consequences of the offense, or the theory that the notion of the consequences of the offense is related to that of the consequences of crime).

The applicative value of the thesis is reflected in: 1) scientific activity; 2) didactic activity 3) practical activity.

VASILOI DJULIETA

**PERICOLUL SOCIAL AL CRIMEI
ȘI CONSECINȚELE CRIMINALITĂȚII**

554.02 – CRIMINOLOGIE

Rezumatul tezei de doctorat în drept

Aprobat spre tipar: 25.05.2018

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: _____

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tirajul 50 ex.

Comanda nr. _____

PP „PULSUL-PIEȚEI” SRL
str. Iablocikin, 5, mun. Chișinău, Republica Moldova